

Projectfiches bij de dialoog over muziekeducatie

Michel Albertijn en Kathleen Hoefnagels

tempera

Projectfiches

Inspiratie — Voorliggende bijlage bij het rapport *De dialoog over muziekeducatie. Naar verdere afstemming tussen het hoger muziekonderwijs en het muziek-educatieve veld* stelt drie projectfiches voor als concrete uitkomsten van het dialoogtraject over muziekeducatie. Ze willen het hoger muziekonderwijs, het muziekeducatieve veld en overige stakeholders ondersteunen bij de verdere uitbouw en professionalisering van samenwerking rond muziekeducatie:

- Fiche 1 — Competentieprofiel van de muziekeducator. Detaillering van de muzikaal-artistieke competenties;
- Fiche 2 — Stages in muziekeducatie. Projectfiche voor stages van studenten uit het hoger muziekonderwijs in muziekeducatieve organisaties uit het niet
- Fiche 3 — Opvolging van de dialoog muziekeducatie. De samenwerking tussen het hoger muziekonderwijs en het muziekeducatieve veld levendig houden en verder stimuleren.- en informele veld;

Geen van de fiches wil zich opdringen als een strak keurslijf. Ze reiken wel handvaten aan die helpen bij het reflecteren over de eigen mogelijkheden en om praktische stappen te zetten in de toenadering tussen het hoger muziekonderwijs en het muziekeducatieve veld.

Fiche 1 – Competentieprofiel van de muzikeducator

Detaillering van de muzikaal-artistieke competenties

1. Wie is muzikeducator?

Een vlag met een brede lading

De muzikeducator doorloopt samen met lerenden een educatief proces dat beoogt om competenties te ontwikkelen die toelaten om muziek te begrijpen, te interpreteren, te reproduceren en/of te creëren. De definitie is een vlag die een brede lading dekt:

- *Verschillende manier van omgaan met muziek* — Muzikeducatie gaat over uiteenlopende muzikale concepten en idiomen, maar ook over samenspelen, componeren, creëren, contextualiseren, onderzoeken, voordragen, ...
- *Doelpubliek* — Van (heel) jong tot (heel) oud, geschoold of ongeschoold, gemotiveerd of onverschillig, ... : het doelpubliek waarmee de muzikeducator aan de slag gaat, kent een grote verscheidenheid.
- *Context* — De context waarin de muzikeducator werkt kan formeel, niet-formeel of informeel zijn.
- *Omstandigheden en omgevingsfactoren* — De muzikeducator gaat met zijn doelpubliek aan de slag in uiteenlopende omstandigheden (bv. een kortlopend traject in een jeugdhuis, een langlopende werking met wekelijkse repetitie in een muziekcentrum, ...). Zowel de fysieke, culturele als sociale omgeving wisselt.
- *Missie en visie* — De achtergrond, de visie en de eigenheid van de muzikeducator en de organisatie waarvoor hij de opdracht uitvoert, varieert.

De combinatie van al deze factoren geeft de muzikeducator telkens weer een ander gezicht.

De muzikeducator en het profiel van de begeleider van kunstbeoefenaars

In hun verscheidenheid delen alle muzikeducatoren met elkaar dat ze kunstbelevers en -beoefenaars begeleiden. De competenties voor dit generieke profiel werden eerder al beschreven (Albertijn, M. & Hoefnagels, K., 2012). Dergelijke begeleiders beheersen kennis, vaardigheden en attitudes die zich laten bundelen in vijf clusters:

1. **Cultureel-artistieke competenties** — Samen met de agogisch-methodologische competenties vormen de cultureel-artistieke competenties het hart van het competentiepakket. De begeleider is onderlegd in één of meer

disciplines uit de kunsten. Hij staat midden in het culturele veld en benadert dit met een open houding. Hij beheerst het specifieke betekenisfonds.

2. **Agogisch methodologische competenties** — De begeleider kan:
 - a. artistieke leerprocessen ontwerpen, structureren en bijstellen;
 - b. coachen en superviseren;
 - c. groepsdynamieken bespelen.

Hij sluit aan bij en speelt in op de diverse talenten, de persoonlijkheden, de belevingswereld en de competenties van diegenen die hij begeleidt. Hij benadert de deelnemers als participanten en maakt hen mede-eigenaar van het leertraject. Hiervoor neemt hij een open houding aan en toont hij zich flexibel. Tegelijk bewaakt hij de — samen met de deelnemers geformuleerde — grenzen en doelstellingen van het traject.

3. **Team- en netwerking** — De begeleider van kunstbeoefenaars stelt zich open voor, laat zich inspireren door en speelt in op het werk en de aanpak van collega's en andere actoren in, maar ook buiten het culturele en cultuur-educatieve veld.
4. **Zelfevaluatie en -ontwikkeling** — De begeleider van kunstbeoefenaars reflecteert over zichzelf en zijn aanpak. Hij stelt zich open voor de mening en deskundigheid van opdrachtgevers, partners en/of collega's, maar ook voor feedback van deelnemers. Hij blijft bij, experimenteert en innoveert.
5. **Administratieve en praktische verantwoordelijkheden** — De begeleider treft de juiste praktische regelingen, maakt afspraken en komt de administratieve verplichtingen na.

2. De muzikaal-artistieke competenties

Detaillering van één cluster

Het rapport *De beroepencluster cultuureducator en het competentieprofiel voor de begeleider van kunstbeoefenaars* (Albertijn, M. & Hoefnagels, K., 2012) geeft een gedetailleerde inventaris van de competenties die onder deze vijf clusters gerangschikt worden. Enkel de cluster van cultureel-artistieke competenties wordt in het rapport weinig gespecificeerd, omdat de beschrijving toepasbaar moet zijn op de begeleiders van beoefenaars van allerhande kunsten: muziek, maar ook beeldende kunsten, dans, fotografie, ... Daarom licht voorliggende fiche deze cluster uit en beschrijft het de set van cultureel-artistieke competenties voor de muzikeducator. Deze fiche biedt hiermee een specifieke aanvulling op het competentieprofiel van de begeleider van kunstbeoefenaars.

L eesw ij z er en ac htergrond b ij d ez e fic he

Het muziekeducatieve veld heeft tot nog toe weinig ervaring met het benoemen van competenties. Voorliggende fiche is het resultaat van een eerste oefening waarbij een relatief groot aantal vertegenwoordigers uit het veld samen met het hoger muziekonderwijs competenties definiëren. De sector werkte deze oefening uit op vrij korte termijn (mei – september 2014). Vanuit deze achtergrond moet het dan ook duidelijk zijn dat voorliggende beschrijving een ‘groeiversie’ betreft die in de toekomst stap voor stap kan verfijnd worden en evolueren.

Hoewel de competentiebeschrijving zich beperkt tot de cultureel-artistieke competenties voor muziekeducatoren en dus een meer begrensde groep betreft dan de begeleiders van kunstbeoefenaars, blijft er al bij al een grote diversiteit binnen deze groep. Binnen de heterogeniteit is gezocht naar het gemeenschappelijke achter deze verschillende gedaanten. Deze fiche beschrijft de gedeelde competenties.

De beschrijving stelt de competenties voor als op zich staande, afgebakende gehelen. In realiteit komen ze echter voortdurend in wisselwerking, alternerend of overlappend aan bod. Deze wisselwerking gebeurt niet enkel tussen de vijf competenties uit de cluster van muzikaal-artistieke competenties, maar ook met die uit de vier overige clusters, in detail beschreven in het *De beroepencluster cultuureducator en het competentieprofiel voor de begeleider van kunstbeoefenaars* (Albertijn, M. & Hoefnagels, K., 2012).

Per competentie geeft deze fiche een omschrijving, detailleert ze de achterliggende kennis, vaardigheden en attitudes, verwijst ze naar prototypes en beschrijft ze de relatie met de omgeving. De prototypes en beschrijving van omgevingsrelaties zijn ondersteunend en dienen als hulpmiddel om herkenbaarheid te creëren.

1. COMMUNICEREN MET MUZIEK

OMSCHRIJVING

De muzikeducator herkent muzikaliteit bij zichzelf, bij anderen en in de omgeving. Hij voelt muziek aan als een interactie tussen lichaam, verstand, emoties, instrument¹ en omgeving. Hij maakt de verbinding tussen de muzikale vorm of structuur en de contextuele kenmerken (oorsprong, cultureel perspectief, sociale omgeving, fysieke omgeving).

KENNIS, VAARDIGHEDEN EN ATTITUDES

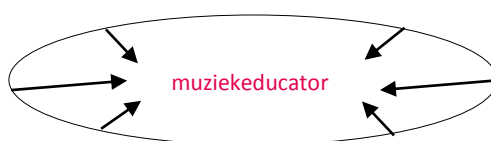
- kent de basisprincipes van akoestiek en (geluids-)perceptie
- inzicht in de diversiteit aan muzikale concepten en idiomen
- inzicht in de diversiteit aan culturele, sociale en individuele perspectieven van waaruit muzikaliteit kan benaderd worden
- hanteert de interactie tussen muziek, publiek en context
- herkent het muzikale in andere disciplines en expressievormen
- openheid en nieuwsgierigheid
- alertheid en opmerkzaamheid
- sensibiteit en empathie, aanvoelen van publiek, deelnemers en context
- zelfbewustzijn
- flexibiliteit

PROTOTYPES

De muzikeducator als muzikkenner • melomaan • luisteraar-observator

RELATIE MET DE OMGEVING

In deze rol heeft de muzikeducator oor en oog voor de veelheid aan omgevingsaspecten: fysieke, psychosociale, culturele, individuele kenmerken. De muzikeducator bevindt zich te midden van een complexe, variabele omgeving en zoekt er aansluiting bij.

¹ De term 'instrument' krijgt een brede invulling en verwijst naar alle voorwerpen waarmee iemand muziek kan maken. Dit betekent dat hier ook de stem, nieuwe media, software, willekeurige voorwerpen, ... als instrument worden beschouwd.

2. INSPIRERENDE, ARTISTIEKE ROLMODELLEN AANREIKEN

OMSCHRIJVING

De muzikeducator inspireert en stimuleert anderen door zelf te musiceren.

KENNIS, VAARDIGHEDEN EN ATTITUDES

- beheerst een vlotte speeltechniek en zet deze flexibel in
- kan putten uit een brede muzikale bagage (rijk repertoire, scala aan muzikale concepten en idiomen)
- vindt met zijn spel aansluiting bij zijn doelpubliek en de context, om zo de nieuwsgierigheid van de deelnemers te wekken, hen te prikkelen, te laten luisteren en te enthousiasmeren
- passie en gedrevenheid
- alertheid en opmerkzaamheid voor signalen van het doelpubliek en de omgeving (en de wisselwerking daartussen)
- creativiteit en improvisatievermogen
- leergierigheid en leervaardigheid (up to date houden van muzikale bagage)

PROTOTYPES

De muzikeducator als performer • uitvoerder • improvisator • spelend artiest

RELATIE MET DE OMGEVING

In deze rol richt de muzikeducator zich via de muziek tot zijn doelpubliek. De relatie tussen de muzikeducator en de deelnemers is er één van zender (muzikeducator) en ontvanger (deelnemers).

muzikeducator → deelnemers

3. BEPELEN EN HANTEREN VAN INSTRUMENTEN

OMSCHRIJVING

De muzikeducator bespeelt en/of hanteert vaardig en creatief instrumenten². Het kan zowel gaan om het real time bespelen van een instrument als off time aan de slag gaan met instrumenten (bv. software, media).

KENNIS, VAARDIGHEDEN EN ATTITUDES

- kent zijn instrument² (bouw, mechanica, oorsprong en cultuur, mogelijkheden en beperkingen)
- beheerst de speeltechnische mogelijkheden van zijn instrumentarium
- kan instrumenten op traditionele wijze hanteren en bespelen, maar durft ook te experimenteren met instrumenten
- experimenteert met verschillende geluidsbronnen (beperkt zich niet tot het eigen instrument)
- schat de impact in van de speeltechniek en de technische omgeving op het klankresultaat
- creativiteit
- flexibiliteit
- zorgzaamheid
- nieuwsgierigheid en openheid van geest
- oog en oor voor detail

PROTOTYPES

De muzikeducator als ambachtsman • geluidstechnieker • sleutelaar • instrumentenbouwer

RELATIE MET DE OMGEVING

In deze rol concentreert de muzikeducator zich op de instrumenten waarmee hij werkt en de rol die ze spelen in een muzikeducatief proces.

muzikeducator

instrumenten

² De term 'instrument' krijgt een brede invulling en verwijst naar alle voorwerpen waarmee iemand muziek kan maken. Dit betekent dat hier ook de stem, nieuwe media, software, willekeurige voorwerpen, ... als instrument worden beschouwd.

4. BEGELEIDEN VAN DE MUZIKALE ONTWIKKELING

OMSCHRIJVING

De muzikeducator speelt in op het muzikale potentieel van zijn doelpubliek. Hij gaat de muzikale dialoog aan met de publieksgroep en begeleidt de deelnemers in het verleggen van hun muzikale grenzen (luisteren naar en inspelen op).

KENNIS, VAARDIGHEDEN EN ATTITUDES

- kan putten uit een brede muzikale bagage (repertoire, muzikaal vocabularium, scala aan concepten en idiomen)
- (her-)kent de fases van muzikale ontwikkeling
- analyseert muzikaal handelen en reageert er op een aan de deelnemers aangepaste wijze op (improviseren, modellen tonen, stroomlijnen, toelichten)
- observatievaardigheid
- luistervaardigheid
- alertheid en opmerkzaamheid
- empathie
- creativiteit
- flexibiliteit

PROTOTYPES

De muzikeducator als coöperatieve mentor • begeleider van muzikale (inter-)actie

RELATIE MET DE OMGEVING

In deze rol staat de muzikeducator in permanente wisselwerking met zijn deelnemers. Hij luistert, voedt, stuurt bij en participeert

muzikeducator ↔ deelnemers

5. MUZIKAAL CREËREN

OMSCHRIJVING

De muziekeducator wendt zijn brede muzikale bagage aan om muzikaal te experimenteren en te creëren.

KENNIS, VAARDIGHEDEN EN ATTITUDES

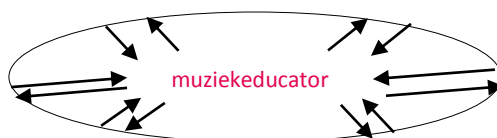
- kan putten uit een brede muzikale bagage (rijk repertoire, scala aan concepten en idiomen)
- exploreert en experimenteert met:
 - gebruikelijke elementen en patronen in muziek en hun onderlinge interactie
 - de diversiteit aan muziekvormen, -processen en -structuren
 - de wisselwerking tussen muzikale vormen, -processen en -structuren en de contextuele kenmerken (oorsprong, cultureel perspectief, sociale omgeving, fysieke omgeving) — psychotechnisch verbinden
 - het muzikale in andere disciplines of expressievormen
- improviseren, componeren, bewerken, arrangeren, transcriberen, orkestreren
- flexibiliteit
- creativiteit
- zin voor avontuur en experiment
- leergierigheid en leervaardigheid
- sensibiliteit en opmerkzaamheid voor de eigenheid van publiek, deelnemers en context en de mogelijkheden die deze bieden

PROTOTYPES

De muziekeducator als arrangeur • orkestrator • componist • improvisator

RELATIE MET DE OMGEVING

In deze rol interageert de muziekeducator met de veelheid aan omgevingsaspecten. Hij capteert ze, bespeelt ze en zendt ze opnieuw uit, waarna hij het gewijzigde samenspel tussen de omgevingsaspecten opnieuw capteert, bespeelt en terugzendt, ...

Fiche 2 – Stages in muziekeducatie

Projectfiche voor stages van studenten uit het hoger muziekonderwijs in muziekeducatieve organisaties uit het niet- en informele veld

1. Wat en waarom?

Concept

Studenten uit het hoger muziekonderwijs lopen stage in een muziekeducatieve organisatie uit het niet-formele en informele muziekeducatieve veld. Een ervaren muzikeducator uit de organisaties begeleidt hen tijdens dit stagetraject.

Doelstelling

Studenten uit het hoger muziekonderwijs krijgen de kans om zich via werkplekleren te ontwikkelen als muzikeducator. De student leert om een combinatie van competenties in de praktijk aan te wenden. Het gaat om twee centrale clusters van competenties:

1. muzikaal-artistieke competenties;
2. agogisch-methodologische competenties;

maar ook om ondersteunende competenties op vlak van:

3. team- en netwerking;
4. zelfevaluatie en -ontwikkeling;
5. administratie en praktische verantwoordelijkheden.

Achtergrond

Bijna alle afgestudeerden uit het hoger muziekonderwijs gaan ooit aan de slag als muzikeducator. Het muziekeducatieve veld ervaart vandaag echter dat deze studenten in hun opleiding hier nog weinig op voorbereid worden. Wanneer muziekeducatie in het hoger muziekonderwijs aan bod komt, krijgt voornamelijk het formele circuit (in het kleuter- en leerplichtonderwijs en het deeltijds kunstonderwijs, dko) de aandacht. Daardoor blijven organisaties uit de niet-formele en informele sector relatief onbekend als werkterrein voor de afgestudeerden. Een stagetraject buiten het formele veld laat studenten toe om zich breder te oriënteren en te ontwikkelen.

Stappenplan

Voorliggende fiche stelt een stappenplan voor, als leidraad bij de organisatie van stages. Dit stappenplan wil onderwijsinstellingen en muziekeducatieve organisaties ondersteunen bij de concrete samenwerking in stagetrajecten. De fiche biedt een leidraad door te faseren en op aandachtspunten te wijzen. Het stappenplan is echter geen gedetailleerd keurslijf dat precies vastlegt wat er op welk moment moet gebeuren. Het laat de betrokkenen de vrijheid om de krijtlijnen te verfijnen, op maat van de eigen organisatie, het project, de betrokken studenten en begeleiders.

2. Plan van aanpak

Stap 1 – Kennismaking

- Wat?* Studenten krijgen de gelegenheid om kennis te maken met diverse organisaties uit het niet- en informele muzikeducatieve veld. De organisaties stellen zichzelf voor en lichten hun visie en huiscultuur toe. Ze spreken de studenten aan met concrete voorbeelden uit hun werking.
- Wie?* De onderwijsinstellingen, hun studenten en diverse organisaties uit het niet- en informele muzikeducatieve veld.
- Hoe?* Diverse opties:
- De onderwijsinstellingen nodigen muzikeducatieve organisaties uit om zich in de hogescholen voor te stellen aan de studenten (in het kader van een lespakket, op een daartoe georganiseerd forum of tijdens een infosessie, ...).
 - Muzikeducatieve spelers nodigen studenten uit in eigen huis of op locatie, waar de studenten de muzikeducatoren aan de slag zien.
 - Studenten spreken zelf een aantal muzikeducatieve organisaties aan voor een kennismaking.
- Timing?* De kennismaking gebeurt ten laatste tijdens de eerste maand van het academiejaar waarin de studenten stage zullen lopen. Idealiter gebeurt dit vroeger en maken de studenten al in hun eerste jaar uit hun studietraject kennis met het muzikeducatieve veld in zijn volle breedte. Op die manier krijgt de student de kans om muzikeducatie al vroeg te ontdekken als een volwaardig, verrijkend en creatief werkveld.

Stap 2 – Selectie en stagevoorbereiding

- Wat?* Op basis van de kennismaking kiezen studenten, de onderwijsinstelling en de muzikeducatieve organisaties samen welke stageplek het meest geschikt is voor welke student. Eens de keuze gemaakt is, maken de drie partijen concrete afspraken over:
- de doeltellingen van het stagetraject: bepalen van de competenties die de student zich tijdens de stage eigen moet maken;
 - de praktische regelingen die bij de stage komen kijken: duurtijd van de stage, verzekering van de student, afspraken over eventuele kosten die er bij de stage komen kijken, ...;
 - de opvolging van het stageverloop; tussentijdse evaluaties en eindbeoordeling.
- Deze afspraken kunnen geformaliseerd worden in een stagecontract.
- Wie?* De student, de begeleider die vanuit de onderwijsinstelling de stage zal opvolgen en de stagebegeleider-muzikeducator in de organisatie waar de student stage zal lopen.
- Hoe?* Bij de selectie van de stageplaats spelen praktische overwegingen (bv. bereikbaarheid van de stageplek voor de student, planning van de stageperiode in het lesprogramma, ...), maar moeten vooral inhoudelijke afwegingen gemaakt worden:
- Zijn de verwachtingen van de drie betrokken partijen op elkaar afgestemd?
 - Sluit het stageproject aan bij het profiel van de student, diens startpositie en de beoogde doelstellingen?
- De doelstellingen van het stagetraject worden bepaald op basis van:
- de verwachtingen die elk van de drie partijen voor zichzelf stelt;
 - de startpositie van de betrokken student.
- De doelstellingen worden geëxpliciteerd als competenties die de student moet verwerven tijdens zijn stage. Om deze competenties te benoemen kunnen de drie partijen terugvallen op:
- competentiebeschrijvingen of leerdoelbeschrijvingen die de onderwijsinstelling hanteert;
 - organisatiespecifieke functieomschrijvingen die de stage-organisatie hanteert;
 - het competentieprofiel voor de begeleider van kunstbeoefenaars (met de voor de muzikeducatoren gespecificeerde cluster van muzikaal-artistieke competenties).
- Timing?* De stageafspraken worden gemaakt kort na de kennismaking (stap 1) en zijn afgerond voor de start van de stage (stap 3).

Stap 3 – Stage

- Wat?* Tijdens de stage bouwt de student stapsgewijs ervaring op als muziekeducator (in een niet- of informeel kader).
- Wie?* De student en de begeleider-muziekeducator, mee opgevolgd door een stagebegeleider vanuit de onderwijsinstelling.
- Hoe?* De student stapt in een concreet stageproject dat aansluit bij de vooropgestelde stagedoelen. De stagiair krijgt de gelegenheid om te observeren, maar vooral ook uitdagingen en kansen om zelf de rol van muziekeducator op te nemen.
- De begeleider-muziekeducator observeert de stagiair en houdt daarvan notities bij, zodat hij de student heldere en eerlijke feedback kan geven over zijn aanpak en evoluties daarin. Dat gebeurt op informele, maar zeker ook formele tussentijdse evaluatiemomenten.
- Timing?* De duur van het stagetraject laat zich moeilijk gelijkschakelen. Veel hangt af van de werking van de organisatie waar de stage loopt en de aard van de projecten die de stagiair mee begeleidt. Het is waardevol dat de stagiair de kans krijgt om alle fases van een muziekeducatief traject te doorlopen, zodat hij ervaring opdoet in een volledige leercyclus.

Stap 4 – Stage-evaluatie per student

- Wat?* Een terugblik op het leerproces expliciteert de competenties die de student tijdens de stage verwierf.
- Wie?* De student, zijn begeleider-muziekeducator en de stagebegeleider van de onderwijsinstelling.
- Hoe?* De stage-evaluatie gebeurt aan de hand van de vooraf bepaalde stagedoelstellingen: welke competenties diende de student te verwerven? De evaluatie heeft ook oog voor andere competenties die de student misschien ontwikkelde tijdens de stage, hoewel ze niet expliciet benoemd werden als stagedoelstelling.
- De verworven competenties kunnen geïnventariseerd worden in een competentieportfolio. Op die manier kan de startende muziekeducator deze ook 'zichtbaar' maken voor andere spelers uit het muziekeducatieve veld die niet rechtstreeks betrokken partij waren bij de stage. Wanneer de competenties voldoende generiek geformuleerd worden, blijven ze gemeenschappelijk en herkenbaar voor de vele spelers in het veld. Zo neemt de student ze mee als vertrekpunt voor zijn verdere professionele ontwikkeling als muziekeducator.
- Timing?* De evaluatie gebeurt aan het eind van de stageperiode of kort erna.

Stap 5 – Evaluatie van de samenwerking tussen het muziekonderwijs en het muzikeducatieve veld

Wat? Een terugblik op de stagesamenwerking tussen de onderwijsinstellingen en het veld leert hoe de samenwerking geoptimaliseerd en uitgebreid kan worden.

Wie? De onderwijsinstellingen en de verschillende muzikeducatieve organisaties.

Hoe? Tijdens een terugkommoment blikken de onderwijsinstellingen die stageairs uitstuurd samen met de betrokken stageorganisaties terug op de samenwerking. Ze geven een analyse van de sterktes en zwaktes:

- Waren de studenten voldoende voorbereid op een stage? Beschikten ze over een voldoende basis aan competenties?
- Konden de onderwijsinstellingen en de muzikeducatieve organisaties elkaar vinden in visie op en aanpak van muzikeducatie?
- Slaagden de studenten er gemiddeld in om — via het stagetraject — de beoogde competenties te verwerven?
- Konden de stageorganisaties voldoende begeleiding bieden?
- Zorgden de onderwijsinstelling voor afdoende begeleiding en monitoring van de stagetrajecten?
- ...

De evaluatie gebeurt niet noodzakelijk in een één-op-één relatie tussen de stageplaats en de onderwijsinstelling. Wellicht is het meer verrijkend wanneer verschillende stageorganisaties en onderwijsinstellingen samen reflecteren in een intervisiegroep, zodat ze uit elkaars ervaringen kunnen leren en elkaar onderling versterken.

Timing? De evaluatie gebeurt na afloop van de verschillende stages, voor de stagetrajecten voor een volgende lichter student van start gaan.

3. Tips & Tricks

Start niet te snel

Een stage veronderstelt dat de student over voldoende bagage beschikt om onder begeleiding aan de slag te kunnen. Voor een stage in de muzikeducatie betekent dit dat de stagiair voornamelijk op muziek-artistiek en agogisch-methodologisch vlak de nodige basis meekreeg. Daarom is het aangewezen om dergelijke stages pas te organiseren tijdens de masteropleiding of — in het geval van de professionele bacheloropleidingen — pas in het laatste jaar. Dit betekent echter niet dat de kennismaking (stap 1) pas in de masterjaren of tijdens het laatste jaar in de professionele bacheloropleiding moet gepland worden. De studenten maken best al vroeg in de bacheloropleiding kennis met het muzikeducatieve veld. Dit verruimt hun blik en kan de nieuwsgierigheid naar en interesse voor muzikeducatie prikkelen.

De stagiaire is geen werkracht

Een muzikeducatieve organisatie die kiest voor een stagiair omdat er te veel werk is en er geen geld is voor een extra aanwerving, maakt een foute keuze. Wie een stagiair in huis neemt, moet dit doen vanuit de overtuiging dat werkplekleren een waardevolle leerervaring biedt aan studenten en vanuit de zelfkennis dat zij als organisatie over genoeg expertise beschikt om een student te begeleiden in zijn groeiproces tot een kwalitatief sterke muzikeducator. Zelfs stagiairs waarvan al snel blijkt dat ze het 'in zich' hebben en zelfstandig kunnen werken, hebben nood aan opvolging, begeleiding en terugkoppeling.

Stagebegeleiding is geen evidentie

Een goede stagebegeleiding bieden vraagt tijd en expertise. Qua expertise hebben zowel de begeleiders uit het muziekonderwijs als uit de muzikeducatieve organisaties een voorsprong. Ze zijn immers vertrouwd met het structureren, fragmenteren en begeleiden van leerprocessen. Stagebegeleiders kunnen hun expertise ook verder uitbouwen door gerichte bijscholing te volgen. Ook intervisie tussen de begeleiders vanuit de onderwijsinstellingen en diverse muzikeducatieve organisaties kan inspirerend zijn.

Vergeet de administratieve en praktische afspraken niet

Verzekeringen, onkosten die gemaakt worden, ... Vergeet de meer formele aspecten niet die bij de organisatie van een stage komen kijken. Via www.werk.belgië.be verschaft de federale overheid informatie over o.a. de regeling bij arbeidsongevallen tijdens stageperiodes. Ook de Vlaamse overheid geeft informatie op de webpagina www.ond.vlaanderen.be.

Kijk over het muurtje

In de sector van de podiumkunsten, maar ook daarbuiten (bv. medische en paramedische sector, industrie, onderwijs, ...) is er al een pak ervaring opgebouwd rond de organisatie van stages en werkplekleren. Er is dan ook heel wat inspirerend materiaal beschikbaar voor stages:

- praktische informatie en modellen, zoals bijvoorbeeld modeldocumenten voor stagecontracten, competentieportfolio's (via verschillende hogescholen en universiteiten), ...;
- beschrijvingen van inspirerende projecten en getuigenissen (bijvoorbeeld op de websites van universiteiten en hogescholen, ...);
- leidraden en richtlijnen, bijvoorbeeld *Leidraad kwaliteitsvol werkplekieren* (Agentschap voor Onderwijsdiensten, Vlaamse Overheid, 2008), *Gids voor werkplekieren. Een methodiek voor competentiebepaling en -assessment* (Van den Bossche, P. et al, 2011), ...

Fiche 3 — Opvolging van de dialoog muziekeducatie

De samenwerking tussen het hoger muziekonderwijs en het muziekeducatieve veld levendig houden en verder stimuleren

Opvolgvoorstel

Dit opvolgvoorstel beschrijft vier tools die het Departement CJSJ kan hanteren om de vinger aan de pols te houden en de samenwerking tussen het hoger muziekonderwijs en het muziekeducatieve veld levendig te houden en verder uit te bouwen. De tools helpen om:

1. initiatieven met betrekking tot het imago van muziekeducatie (spoor 1) en kennisdeling (spoor 2) aan te wakkeren.
2. de stage-initiatieven uit het organisatorische spoor (spoor 3) te ondersteunen en verder uit te bouwen;
3. de competentiedetaillering (spoor 4) verder te verfijnen;

Tool 1 — Intervisiemomenten rond de stages

Wat? Ervaringsuitwisseling over de organisatie en het verloop van de stages voor studenten uit het hoger muziekonderwijs in het niet- en informele muziekeducatieve veld. Eventuele problemen die daarbij voorkomen worden besproken.

Wie? Het hoger muziekonderwijs en het muziekeducatieve veld. De intervisiemomenten richten zich in eerste instantie tot de onderwijsinstellingen waarvan er studenten stage lopen en de muziekeducatieve organisaties die fungeren als stageplaats. Daarnaast zijn ook de andere onderwijsinstellingen en muziekeducatieve organisaties welkom.

Hoe? Eén van de stakeholders neemt het initiatief voor de intervisiemomenten, nodigt uit en modereert de bijeenkomsten. Idealiter wordt het voortouw genomen door een stakeholder uit het onderwijs (bv. de Vlaamse Onderwijsraad) in samenwerking met een betrokken actor uit het veld (bv. het Forum voor Amateurkunsten, Muziekcentrum Vlaanderen, ...)

De intervisiemomenten vertrekken vanuit de ervaringen met de eerste stageprojecten en de moeilijkheden die daarbij komen kijken. Dit betekent dat de spelers die direct bij de stages betrokken zijn een leidende rol opnemen bij de intervisie.

Ook onderwijsinstellingen en muziekeducatieve organisaties die (nog) geen stageprojecten hebben lopen, kunnen tussenkomen:

- Ze leggen vragen en problemen voor die ze zelf zien bij het stageconcept en de lopende projecten.
- Vanuit eigen ervaring en deskundigheid geven ze hun visie op de problemen die anderen voorleggen en suggereren ze oplossingen.

De moderator waakt erover dat de intervisiegroep ingaat op de verschillende kritische thema's voor afstemming tussen het hoger muziekonderwijs en het niet- en informele muzikeducatieve veld:

- **Het spoor van de competentiedetaillering** — Welke competenties ontbreken, vragen om verdere verfijning of blijken toch niet van toepassing (zie ook *Tool 2 — Bijsturing van het competentieprofiel*)?
- **Het organisatorische spoor** — Bereidt het muziekonderwijs de studenten voldoende voor op hun stage? Welke aanpassingen in het onderwijsprogramma zijn nodig of wenselijk om studenten sterker aan de slag te laten verschijnen?

Welke randvoorwaarden moeten nog vervuld worden zodat andere onderwijsinstellingen en muzikeducatieve organisaties zich ook willen en kunnen engageren in stages?

- **Het spoor van kennisdeling** — Hoe kan het muzikeducatieve veld het hoger muziekonderwijs ondersteunen om stagiairs beter voor te bereiden op hun stage (kennis m.b.t. methodieken om een uiteenlopend doelpubliek via diverse wegen te bereiken)?
- **Het imago spoor** — Welke concrete stage-ervaringen zijn van waarde om te delen met een breder publiek, zodat ze het imago van muzikeducatie stimuleren? Waarin ligt hun aantrekkingskracht? Hoe kunnen deze ervaringen gedeeld worden?

Timing? Een intervisiemoment is het meest aangewezen op vier ogenblikken uit het draaiboek dat de projectfiche *Stages in muzikeducatie* beschrijft:

1. na de kennismaking (stap 1);
2. na de selectie en stagevoorbereiding (stap 2);
3. tijdens de stages (stap 3);
4. na de stage-evaluatie per student (stap 4).

De keuze voor een dergelijke frequente intervisie-aanpak is eigen aan het feit dat het om een pilootproject gaat dat verder moet groeien. Door kort op de bal te spelen, kan waar nodig snel worden bijgestuurd.

Idealiter blijft het intervisienetwerk actief gedurende de twee eerste academiejaren waarin de eerste stageprojecten lopen.

Tool 2 – Bijsturing van het competentieprofiel

- Wat?* De beschreven competenties in het profiel van de begeleider van kunstbeoefenaars en de specificering van de muziekaal-artistieke competenties wordt waar nodig bijgeschaafd.
- Wie?* Het Sociaal Fonds voor de Podiumkunsten fungeert als penhouder, op voorzet van het hoger muziekonderwijs en het muziekeducatieve veld. Het proces verloopt in samenwerking met beroepsuitvoerders en vertegenwoordigers van Sociare, het Forum voor Amateurkunsten, het Overleg Kunstenorganisaties, ...
- Indien de sector er op een bepaald moment voor kiest om op basis van het bijgestuurde competentieprofiel een beroepskwalificatie te ontwikkelen, wordt ook het Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming betrokken.
- Hoe?* Het profiel wordt bijgestuurd op basis van de feedback die de intervisiegroep (tool 1) daarover levert.
- Bij eventuele bijstellingen mag het objectief van het profiel niet uit het oog verloren worden: het document wil geen bijbel vormen die strikt voorschrijft wat een muziekeducator mag en kan doen. De beschrijving focust op de ondersteuning van het muziekonderwijs in zijn streven naar een (betere) oriëntatie op muziekeducatie.
- Timing?* De bijsturing gebeurt stelselmatig, volgend op verschillende feedbackmomenten.

Tool 3 – Van intervisiegroep naar kennisdelingsplatform

- Wat?* Vertegenwoordigers uit het niet- en informele muzikeducatieve veld wisselen met de onderwijspartners, maar ook onderling kennis en ervaring uit over uiteenlopende methodieken voor muzikeducatie en een gevarieerd doelpubliek.
- Wie?* Het hoger muziekonderwijs en het niet- en informele muzikeducatieve veld. De stakeholders die een trekkende rol spelen bij de intervisie (tool 1) , zijn ook de sleutelpartijen bij de uitbouw van het kennisdelingsplatform.
- Hoe?* Het kennisdelingsplatform groeit uit de intervisiegroep die ervaring rond stages uitwisselt (tool 1). Na één tot twee jaren werking van deze groep verschuift het accent van stageorganisatie en (o.m.) de praktische struikelblokken die zich hierbij stellen naar uitwisseling van expertise over de manier waarop muzikeducatieve projecten succesvol aangepakt worden, afhankelijk van het tijds kader waarbinnen ze georganiseerd worden, de ruimtelijke context en het betrokken doelpubliek.
- De wijze waarop een dergelijk kennisdelingsplatform vorm krijgt, laat zich nu nog niet bepalen. Dit hangt samen met de evaluatie van de werking van de intervisiegroep door de betrokkenen, maar ook de beschikbare middelen.
- Timing?* Het kennisdelingsplatform krijgt stapsgewijs vorm, tijdens het tweede werkjaar van de intervisiegroep.

Tool 4 – Sterke praktijken voor het voetlicht

- Wat?* Boeiende muzikeducatieve initiatieven worden voorgesteld aan de studenten die een muziekopleiding in het hoger onderwijs volgen.
- Wie?* Het hoger muziekonderwijs, het niet- en informele muzikeducatieve veld, met een intermediaire organisatie als het KunstenPunt als facilitator.
- Hoe?* De voorstelling van sterke praktijken kan op verschillende manieren gebeuren:
- gastcolleges waarin muzikeducatieve organisaties één of meer projecten voorstellen;
 - een evenement, als gemeenschappelijk initiatief van de verschillende onderwijsinstellingen samen, dat zich richt tot alle studenten uit het hoger muziekonderwijs;
 - voorstellingen van stageprojecten door studenten zelf;
 - ...
- Gezien sterke praktijken niet eenmalig onder de aandacht gebracht moeten worden ligt een mix van methodieken voor de hand.
- Waar mogelijk worden stageprojecten aangegrepen als praktijkvoorbeelden. Stageprojecten hebben het voordeel van gedeeld eigenaarschap: omdat de onderwijsinstelling ze mee opgevolgd heeft, is deze ook goed op de hoogte van de inhoud en het verloop en kan ze de waarde ervan juister inschatten. Bovendien kunnen nieuwe studenten de informatie krijgen uit eerste hand, van studenten die zelf de stage deden.
- Het KunstenPunt geeft meer zichtbaarheid aan praktijkvoorbeelden door ze bekend te maken over de verschillende instellingen voor hoger muziekonderwijs heen.
- Timing?* Inspirerende praktijkvoorbeelden worden al vroeg in de opleiding, tijdens de eerste maanden van het eerste academiejaar, aan de nieuwe studenten in het hoger muziekonderwijs voorgesteld. Op die manier maken ze er de studenten van bewust dat een rol als muzikeducator geen troostprijs is, maar een volwaardig onderdeel uitmaakt van het muzikantschap.
- Inspirerende voorbeelden worden niet eenmalig gepresenteerd, maar komen meermaals tijdens de opleiding aan bod.
- Inspirerende praktijken uit de muzikeducatie hebben ook hun plaats op studie-informatiedagen, waar jongeren die interesse hebben voor een hogere muziekopleiding zich informeren over hun mogelijke studiekeuze.

